

סוגיית הכחל גמרא ראשונים וטוב"י

רש"י (על המקום ובדף קיא: ד"ה קפי)	תוספות (כשלא מצויין אחרת הכוונה לפירוש של ר"ת בתוד"ה ההוא)	רי"ף
גמרא חולין קט. – קי. מתני'. הכחל - קורעו ומוציא את חלבו, לא קרעו - אינו עובר עליו...	אינו עובר מדאורייתא על החלב כי חלב שחוטה אינו נקרא חלב לעניין בשר בחלב. מדובר כאן על צלי. ¹	קורעו שתי וערב ומוציא את חלבו ע"י טיחה, מדובר במשנה על בישול הכחל עם בשר אחר בקדרה וראיה לכך שלא סייגה המשנה שההיתר הוא דווקא לדבר מסוים אם כן בא להתיר אף את המקרה הכי חמור לא קרעו כלומר כדינו אלא קצת אינו עובר עליו
גמ'. אמר רבי זירא אמר רב: אינו עובר עליו, ומותר. והא אנו תנן אינו עובר עליו, מיעבר הוא דלא עבר, הא איסורא איכא! בדין הוא - דאיסורא נמי ליכא, ואידי דבעא למיתנא סיפא הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו, התם - מיעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא, תנא נמי רישא אינו עובר עליו;	בגלל שחלב שחוטה דרבנן לא גזרו אלא כשפירש מתוך הכחל ולא כשעדיין נמצא בתוכו	הרי"ף הביא להלכה לישנא זאת וביאר שזה דווקא כשבישלו בפני"ע אבל אם בישלו עם בשר אחר אסור
לימא מסייע ליה: הכחל - קורעו ומוציא את חלבו, לא קרעו - אינו עובר עליו, חלב - קורעו ומוציא את דמו, לא קרעו - קורעו לאחר בשולו ומותר; לב הוא דבעי קריעה, אבל כחל לא בעי קריעה. דלמא: לב הוא דסגי ליה בקריעה, אבל כחל - לא סגי ליה בקריעה.	כוונת המתרגם שבגלל שחלב רך בולע יותר מלב ולכן לא יעזור אם יחתכו אותו	תוד"ה דלמא (לאו דווקא לר"ת): אם מדובר על צלי זה משום שבדם יש כבולעו כך פולטו מה שאין כן בחלב אם מדובר על בישול ההבדל הוא שלב שיע בשונה מטחול
ואיכא דאמרי, א"ר זירא אמר רב: אינו עובר עליו - ואסור; לימא מסייע ליה: אינו עובר עליו - מיעבר הוא דלא עבר, הא איסורא - איכא, בדין הוא - דאיסורא נמי ליכא, ואידי דבעא למיתנא סיפא הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו, דהתם - מיעבר הוא דלא עבר, הא איסורא איכא, תנא נמי רישא אינו עובר עליו;	כחל שקרעו קצת ולא קרעו שתי וערב ובישלו עם בשר אחר אסור, ולפי לישנא זאת, אסור אף אם בישלו בלי בשר אחר	
ת"ש: הכחל - קורעו ומוציא את חלבו, לא קרעו - אינו עובר עליו, חלב - קורעו ומוציא את דמו, לא קרעו - קורעו לאחר בשולו ומותר, לב הוא דבעי קריעה, אבל כחל - לא בעי קריעה! דלמא: לב הוא - דסגי ליה בקריעה, אבל כחל - לא סגי ליה בקריעה.		
תניא כלישנא קמא דרב: כחל שבשלו בחלבו - מותר, קבה שבשלה בחלבה - אסור, ומה הפרש בין זה לזה - זה כנוס במעיו, וזה אין כנוס במעיו.	ההבדל בדיעבד ביניהם הוא שבקיבה החלב כבר פירש מהכחל וגזרו בו אבל בכחל עדיין לא פרש ולא גזרו בו ומ"מ לכתחילה גם בקיבה צריך לחותכה (ומה שהותר הכחל זה דווקא בצליה - רש"י בדף קט: ובדף קיא:)	אע"פ שהברייתא מדברת על בישול בלי בשר אחר (כמו שרואים שרב נחמן לקמן אומר "ה"ה דאפילו לכתחילה") והמשנה שעליה קאי 2 הלישנות של רב מדברת על בישול עם בשר אחר מ"מ מוכיחים מהברייתא כי הלישנא השנייה בדברי רב אוסרת אף בבישול ללא בשר אחר והברייתא כאן חולקת עליה

רש"י (על המקום ובדף קיא: ד"ה קפי)	תוספות (כשלא מצויין אחרת הכוונה לפירוש של ר"ת בתוד"ה ההוא)	רי"ף
		כיצד קורעו? אמר רב יהודה: קורעו שתי וערב וטחו בכותל.
לקדרה צריך קריעה שתי וערב כי אם יצא חלב מהכחל החוצה נכנס בתבשיל ואוסר לצלי מספיק קריעה או שתי או ערב כי אף אם יצא חלב מהכחל החוצה נוטף והולך ולא נאכל	קרע לי קצת בכדי שאבשלו בקדרה ללא בשר אחר, בשונה מבישול עם בשר אחר שצריך שתי וערב וטיחה	א"ל ר' אלעזר לשמעיה: קרע לי ואנא איכול; מאי קמ"ל? מתניתין היא! הא קמ"ל: דלא בעינן שתי וערב וטחו בכותל.
	רב נחמן התכוון שיצלו לה את הכחל	אמרה ליה ילתא לרב נחמן: ...בעינן למיכל בשרא בחלבא! אמר להו רב נחמן לטבחי: זויקו לה כחלי.
המשנה שכתוב בה "קורעו" מדברת על בישול, ובדיעבד אסור כלישנא בתרא דרב ² .	כלומר לקדרה עם בשר אחר	והאנן תנן קורעו! ההוא לקדרה
רב נחמן מעמיד את הברייתא "כחל שבשלו בחלבו מותר" בצלי, וזה אפילו לכתחילה		והא קתני שבשלו - דיעבד - אין, לכתחלה - לא! ה"ה דאפי' לכתחלה, ואידי דקא בעי למיתנא סיפא קבה שבשלה בחלבה - אסורה דאפילו דיעבד נמי לא, תנא נמי רישא שבשלה.
רבי אלעזר שמע שדעת רב שכחל שלא קרעו אינו עובר עליו ואסור (כלישנא בתרא של רב) ושאל מי שנה כך לרב	תוד"ה דאתנייה (לאו דווקא לר"ת): רבי אלעזר שמע שרב אסר כחל בכל צורת הכנה שהיא ואף בקריעת שתי וערב	כי סליק רבי אלעזר אשכחיה לזעירי, אמר ליה: איכא תנא דאתנייה לרב כחל?
רב יצחק בר אבודימי אמר לו שרב לא אמר כן מדינא אלא עשה כן כגדר במקום שזלזלו בבב"ח	תוד"ה דאתנייה (לאו דווקא לר"ת): רב אסר כחל מכל וכל דווקא במקום מסויים. והלכה למעשה אנו סוברים כגורסה זו ולא כמו הגורסה הבאה שכחל מניקה אסור מכל וכל ולכן אנו אוכלים גם כחל מניקה ע"פ דרכי ההיתר הנ"ל	אחוייה לרב יצחק בר אבודימי, אמר ליה: אני לא שניתי לו כחל כל עיקר, ורב - בקעה מצא וגדר בה גדר; דרב איקלע לטטלפוש, שמעה לההיא איתתא דקאמרה לחבירתה: ריבעא דבשרא כמה חלבא בעי לבשולי? אמר: לא גמירי דבשר בחלב - אסור, איעכב וקאסר להו כחלי; רב כהנא מתני הכי.
ענה לו רב יצחק בר אבודימי שהאיסור הוא דווקא בכחל של מניקה ושנה לפני ר' חייא סתם שכחל אסור כי חשב שכמו שרבי חייא מפולפל כך גם תלמידיו ובינו כולם משזה דווקא בכחל של מניקה	תוד"ה דאתנייה (לאו דווקא לר"ת): דווקא כחל של מניקה אסור מכל וכל אבל השאר מותר על פי צורות ההיתר דלעיל	רבי יוסי בר אבא מתני: אנא כחל של מניקה שניתי לו, ומפלפלו של רב חייא שנה ליה כחל סתם.
		רבין ורב יצחק בר יוסף איקלעו לבי רב פפי, אייתו לקמייחו תבשילא דכחל, רב יצחק בר יוסף - אכל, רבין - לא אכל;
		אמר אביי: רבין תכלא אמאי לא אכל? מכדי, דביתחו דרב פפי - ברתיה דר' יצחק נפחא הואי, ור"י נפחא מריה דעובדא הוה, אי לאו דשמיע לה מבי נשא לא הוה עבדא!

	<u>רש"י</u> (על המקום ובדף קיא: ד"ה קפי)	<u>תוספות</u> (כשלא מצויין אחרת הכוונה לפירוש של ר"ת בתוד"ה ההוא)	רי"ף
גמרא חולין צז: כחל בששים - וכחל מן המנין...	לפי רש"י מדובר שבישלו בלי קריעה (תוס' קט: ד"ה "אינו")		מדובר שלא קרע את הכחל ובישלו עם בשר אחר
אמר רבי יצחק בריה דרב מרשיא: וכחל עצמו - אסור, ואי נפל לקדרה אחרת - אסור.	בגלל שבושל עם בשר אחר ובלע מטעם הבשר ההוא נאסר הכחל	תוד"ה "וכחל" (לא דווקא לר"ת): הגומות שבכחל שכנוס בהם חלב בולעים טעם בשר ואז אי אפשר להוציא החוצה חלב זה הכנוס בו כי אפשר לסוחטו אסור וגם למ"ד אפשר לסוחטו מותר כאן גוזרים שמא יאכלנו לפני שנפלט כל החלב	
אמר רב אשי, כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן: כי משערין - בדידיה משערין, או במאי דנפק מיניה משערין? פשיטא דבדידיה משערין, דאי במה דנפק מיניה, מנא ידעין?			
אלא מעתה, נפל לקדרה אחרת לא יאסר! כיון דאמר רב יצחק בריה דרב מרשיא: וכחל עצמו - אסור, שויה רבנן כחתיכה דנבלה.	בגלל שברגע שהתחיל הכחל לבלוע נעשה כבר נבלה אע"פ שאחר כך התערב הכל לא בטל ממנו שם נבלה		
גמרא חולין דף קיא. אתמר: כבדא עילוי בשרא - שרי, דמא משרק שריק; כחלא עילוי בשרא - אסור, מאי טעמא - חלב סרוכי מסריך. רב דימי מנהרדעא מתני אפכא: כחלא עילוי בשרא - שרי, מ"ט - חלב שחוטה דרבנן, כבדא עילוי בשרא - אסור, דם דאורייתא. דרש מרימר, הלכתא: בין כבדא בין כחלא, תותי בשרא - שרי, עילוי בשרא - דיעבד אין, לכתחלה לא.	בתנורים שלנו אין היתר זה כי השפוד לא עומד במאונך אלא שוכב במאוזן והכחל והבשר באותו גובה	תוד"ה תותי (לא קשור דווקא לר"ת): מדובר אפילו כשקרעו שתי וערב	
הלכה למעשה צלי בפני עצמו	קורעו שתי או ערב ³ בלי טיחה בכותל (כר' אלעזר) ובדיעבד אם לא קרעו מותר (כלישנא קמא דרב, כי תניא כוותיה ⁴)	קורעו קצת ובדיעבד כשלא קרעו מותר (ולדעת ספר התרומה בב"י עמ' קצו ר"ת מתיר לכתחילה ללא קריעה כלל ⁵)	מותר לכתחילה ללא קריעה שתי וערב ⁶
צלי עם בשר אחר	קורעו שתי או ערב ⁷ בלי טיחה בכותל (כר' אלעזר) ובדיעבד אם לא קרעו מותר (כלישנא קמא דרב, כי תניא כוותיה) לכתחילה יצלה הכחל מתחת לבשר ובדיעבד אם היה מעל הבשר מותר ובתנורים שלנו אין היתר זה של לכתחילה (ומ"מ בדיעבד יהיה מותר ⁸)		
בישול בעצמו	קורעו שתי וערב וטחו בכותל ובדיעבד אם לא קרעו ⁹ אסור אם יש שישים כנגד הכחל הכל מותר ¹⁰	קורעו קצת ובדיעבד כשלא קרעו מותר (ולדעת ספר התרומה בב"י עמ' קצו ר"ת מתיר לכתחילה ללא קריעה כלל ¹¹) ואין חילוק בין כאן לצלי כי גם בצלי יוצא החלב החוצה ונבלע בצד החיצוני של הכחל	קורעו שתי וערב וטחו בכותל ואם לא קרעו מותר

רש"י (על המקום ובדף קיא: ד"ה קפי)	תוספות (כשלא מצויין אחרת הכוונה לפירוש של ר"ת בתוד"ה ההוא)	ר"יף
קורעו שתי וערב וטחו בכותל ¹² ובדיעבד אם לא קרעו ¹³ אסור אם יש שישים כנגד הכחל התבשיל מותר והכחל אסור ¹⁴	קורעו שתי וערב וטחו בקיר קרעו שלא כדינו מותר בדיעבד (כלישנא קמא דרב) ¹⁵ לא קרעו כלל ובישלו הכל אסור ואם יש שישים הכל מותר והוא אסור	קורעו שתי וערב וטחו בכותל ואם לא קרעו אסור ואם יש שישים הכחל אסור והתבשיל מותר קרעו קצת כאילו לא קרעו כלל ¹⁶

הב"י (עמ' קצז שורה רחבה 1) מסביר שהרמב"ם סובר כדעת הר"יף אלא שבצלי מצריך הרמב"ם קריעה קצת. נביא כאן את דברי הרמב"ם (מאכ"א ט, יב) עם ביאור בסוגריים: ...אם קרעו ומירק החלב שבו מותר לצלותו ולאכלו, ואם קרעו שתי וערב וטחו בכותל עד שלא נשאר בו לחלוחית חלב מותר לבשלו עם הבשר, וכחל שלא קרעו בין של קטנה שלא הניקה בין של גדולה אסור לבשלו, [בין עם בשר בין בפני עצמו] ואם עבר ובשלו בפני עצמו מותר לאכלו, [וק"ו אם צלאו ללא קריעה] ואם בשלו עם בשר אחר משערין אותו בששים וכחל מן המנין.

דעת מרן והרמ"א למעשה בסוגיית כחל

דעת מרן	דעת הרמ"א
צלי בפני עצמו נהגו לקרעו שו"ע (בלי טיחה בכותל ¹⁷) מדינא לכתחילה קורעו ואי"צ שתי וערב בדיעבד מותר ללא קריעה	נהגו לקרעו שו"ע עם טיחה בכותל בדיעבד מותר אף ללא קריעה
צלי עם בשר אחר נהגו לקרעו שו"ע ¹⁸ מדינא צריך לקרעו ואי"צ שו"ע ¹⁹ בפרי תואר ס"ק יז סובר שמרן פוסק כרשב"א ור"ן וצריך לעיין איך לשלב את זה עם 2 ההלכות שכתבתי כאן	לכתחילה אין לצלותו עם בשר אחר כלל בדיעבד אם נקרע שו"ע וטיחה בכותל מותרים שניהם, אם לא קרע וטח העליון מותר והתחתון אסור (אא"כ היה ידוע שהיו בשווה בשפוד ולא היה שלב שאחד היה על השני ²⁰)
בישול בפני עצמו המנהג לקרעו שתי וערב ולטוח בכותל מדינא לכתחילה קורעו שתי וערב ²¹ בדיעבד מותר ללא קריעה	נהגו לא לבשלו או לטגנו כלל אף בלי בשר ואף אם התייבש הכחל בדיעבד מותר אם קרעו שו"ע וטחו בכותל (או שיש שישים כנגדו יחד איתו ²²) (אם נאסר הכחל יש להסתפק האם נעשה נבלה ויאסור עד שיהיה בסיר שישים והוא או שעדיין מצטרף גם הוא לשישים ²³)
בישול עם בשר אחר נהגו שלא לבשלו כלל עם בשר אחר מדינא לכתחילה קורעו שתי וערב וטחו בכותל בדיעבד אם לא נקרע שו"ע אסור, ואם יש שישים עם הכחל, הכל מותר והכחל אסור כשנאסר הכחל נעשה חתיכת נבלה ומעתה אוסר כל סיר אם אין שישים יחד איתו	נהגו שלא לבשלו כלל עם בשר ²⁴ בדיעבד: <ul style="list-style-type: none"> מותר בהפסד מרובה בתנאי שקרעו שו"ע וטחו בכותל אם הכחל התייבש מותר בדיעבד (אפילו בלא קריעה²⁵) (אם יש שישים יחד עם הכחל הכל מותר והכחל אסור²⁶) במקרה שנאסר הכחל, נעשה נבלה, ואוסר כל סיר אם אין שישים (במקרה שבסיר הראשון היו שישים יחד איתו ממשיכים גם בסיר השני למדוד שישים יחד איתו , במקרה שלא היו בסיר הראשון שישים מודדים בסיר השני שישים בלעדיו)

פשטידא של כחל	נהגו לקרוע שו"ע וטיחה בכותל ואז מותר לעשותו (אפילו במחבת ²⁷)	פרושים מחמירים שלא לעשות פשטידא אא"כ התייבש הכחל נהגו להתיר שלא במחבת (אם קרע שו"ע ²⁸) במחבת – דינו כבישול בקדרה (בפני עצמו ²⁹) (אם התייבש מותר במחבת לכתחילה ³⁰)
פשטידא של בשר עם פשטידא של כחל		טוב לכתחילה לא לאפותם באותו תנור אלא ישימו אחד מהן בפי תנור

¹ע"פ ב"י עמ' קצד תחילת ד"ה יומ"ש ולצלי.

²רש"י חייב לפרש שרב נחמן סובר שבדיעבד אסור כי לפי שיטתו רב נחמן מעמיד את המשנה בבישול (כי לצלי אי"צ אפילו קצת קריעה לפי שיטתו אם כן חייב להיות שהמשנה שאומרת "קורעו" מדברת על בישול) ובישול בלי קריעה בדיעבד אסור (תוד"ה ההוא לקדרה וראה עוד בריטב"א) ואע"פ שאומרת הגמרא שתניא כוותיה דלישנא קמא דרב, רב נחמן חולק על זה כי את המשנה (שעליה קאי 2 הלישנות דרב) הוא מעמיד בבישול ואת הברייתא שמביאים כסייעתא ללישנא קמא הוא מעמיד בצלי כמו שרואים בסוגיה ולכן אין לסייע ממנה ללישנא קמא דרב עוד יש להוסיף שלפי רש"י חייבים לומר שבדיעבד אסור בגלל מה שהוא כותב בריש דף קי עמ' א שקושיית הגמרא "והא קתני שבשלו" מוכרחת בגלל שודאי מדובר על צלי כי בבישול אף בדיעבד אסור. ולכאורה דבריו מוכרחים כי גם כשהגמרא שם תירצה את הקושיה היא לא אמרה שמדובר בבישול ואכן גם בבישול מותר בדיעבד וכל ההבדל בין בישול לצלי הוא בלכתחילה, אלא תירצה שאכן מדובר בצלי אבל הביטוי "שבשלו" שנראה בדיעבד אינו בדיוקא.

³ברש"י קיא: כתוב "שתי וערב" אבל בתוס' קט: גורס "שתי או ערב" וגרסת התוס' נראית נכונה יותר לפי לשון הגמרא קט: "קמ"ל דלא בעינן שתי וערב" ודברי רש"י שם וראה בטור עמ' קצד ובמפרשים שם שהאריכו בעניין זה וראה גם במה שהביא הטור בעמ' קצט מהרשב"א "ויש מחמירים" ופירש הטור שהכוונה לרש"י וכתוב שם שלצלי צריך קריעה קצת

⁴ ממילא ברור למה פסק כר' אלעזר ולא כר' נחמן, כי ר' נחמן מעמיד את הברייתא הזו לצלי, כפי שהבאתי לעיל בהערה על שיטת רש"י לגבי המילים "והאנן תנן קורעו? ההוא לקדרה"

⁵אפשר שיסביר שרב נחמן התכוון שיצלו כחל שלם בלי חירור כלל (ראה בתוס' באמצע קי. שכתב "פירוש שלא נקרעו שתי וערב אלא קריעה קצת מ"מ קרי זויקו לפי שלא נקרעו שתי וערב" וזה לכאורה קצת דוחק אבל לדברי ספר התרומה אתי שפיר)

⁶לא כתב האם צריך קריעה קצת ונראה שלא מצריך, וכן כתב הטור בעמ' קצז, ובב"י שם כתב שאפשר שצריך קריעה קצת וראה שם איך פירש את גרסת הרי"ף שתסתדר אם סובר שבעינן קצת קריעה

⁷ברש"י קיא: כתוב "שתי וערב" אבל בתוס' קט: גורס "שתי או ערב" וגרסת התוס' נראית נכונה יותר לפי לשון הגמרא קט: "קמ"ל דלא בעינן שתי וערב" ודברי רש"י שם וראה בטור עמ' קצד ובמפרשים שם שהאריכו בעניין זה וראה גם במה שהביא הטור בעמ' קצט מהרשב"א "ויש מחמירים" ופירש הטור שהכוונה לרש"י וכתוב שם שלצלי צריך קריעה קצת

⁸דלא גרע מתנור של זמן הגמרא שמותר בדיעבד עילוי בשרא

⁹בטור עמ' קצג כתב שאף אם קרעו אלא שלא טחו אסור בדיעבד לדעת רש"י ובב"י שם כתב שאינו מפורש בדברי רש"י אבל מסתבר כן לשיטתו

¹⁰כן כתבו התוס' קט: ד"ה אינו וכן נראה מדברי רש"י צז: ד"ה "וכחל עצמו אסור" שהסביר שסיבת האיסור היא כי הבשר נתן בחלב שבכחל טעם אם כן כשאין בשר הכחל צריך להיות מותר

¹¹ראה מה שהסברתי במקרה של צלי לדעת ר"ת את שיטת ספר התרומה וכאן יאמר ספר התרומה שאע"פ שהמקרה של רב נחמן הוא בצלי מ"מ כבר קבע ר"ת שאין להקל בצלי יותר מבבישול לבדו ללא בשר ואפשר ללמוד מצלי לכאן

¹²נראה בפשיטת מדברי רש"י שאף לכתחילה יהיה מותר לבשלו כך עם בשר אחר שלא חילק בין בישול בעצמו לבישול עם בשר אחר וראה בטור עמ' קצב שכתב לדעת רש"י "ואז מבשלו בקדרה לבדו" וראה בב"י עמ' קצא-קצב שנחלקו הראשונים בדעת רש"י ונהגו העולם כפירוש המחמיר בדברי רש"י (וגם הטור בעמ' קצט כתב מנהג זה בסתמא בלי להזכיר שהוא ע"פ רש"י) וראה עוד פרישה ד

¹³בטור עמ' קצג כתב שאף אם קרעו אלא שלא טחו אסור בדיעבד לדעת רש"י ובב"י שם כתב שאינו מפורש בדברי רש"י אבל מסתבר כן לשיטתו

¹⁴כן כתבו התוס' קט: ד"ה אינו וכן כתב רש"י צז: ד"ה "וכחל עצמו אסור"

¹⁵כן כתב הטור לדעת ר"ת ולא מצאתי בתוספות הכרעה ברורה דווקא כלישנא קמא ומה שפסקו בסוף הסוגיה בדף קי. ד"ה "דאתנייה" שאין לאסור כחל זה לא לאפוקי מלישנא בתרא אלא לאפוקי מהמנהג לא לאכול כלל כחל כמו שהם עצמם כתבו בתחלת הדיבור הנ"ל ואפשר שכן היה נראה מזה שתניא כותיה דלישנא קמא

¹⁶לכאורה מכך שהרי"ף לא מזכיר אפשרות של קרעו קצת נראה שכל עוד לא קרעו שתי וערב זה אינו כלום וכן כתב בפרישה יא שדעת הרי"ף שקרעו קצת לא עוזר

¹⁷כן נראה מלשון מרן בתחלת סעיף ב שלגבי בישול כתב טיחה ולגבי צלי לא כתב וראה בב"י סוף עמ' קצד ובדרכי משה שם

¹⁸לא מפורש במרן אבל פשוט הוא, דלא גרע מצלי בפני עצמו

¹⁹לא מפורש במרן אבל פשוט הוא, דלא גרע מצלי בפני עצמו

²⁰ש"ך ס"ק יב

²¹אמנם מרן לא כתב כך במפורש אבל בעמ' קצז הביא בשם ר"י בן חביב שזו דעת הרי"ף וב עמ' קצז שורה רחבה 1 כתב שהרמב"ם כהרי"ף למעט שינוי מסויים וכאן בשו"ע פסק כהרמב"ם לכן נראה שגם בזה יסבור כהרמב"ם שהוא כהרי"ף

²²ש"ך ס"ק טז

²³ראה פת"ש ס"ק א, ובדרכי תשובה ס"ק טז כתב שביד יהודה כתב להקל בזה

²⁴אמנם דין זה לא מופיע בפירוש ברמ"א אבל לכאורה לא חולק על השו"ע בפרט שהוא יותר מחמיר ממרן לעניין דיעבד ועוד שזה קל וחומר מבישול ללא בשר שכתב רמ"א שנהגו לאסור

²⁵ש"ך ס"ק יח

²⁶ט"ז ס"ק ו

²⁷ש"ך ו ע"פ מה שכתוב בב"י

²⁸לא מפורש ברמ"א אבל הוא ק"ו מצלי

²⁹לא מפורש ברמ"א אבל נראה לענ"ד שכך יש להסביר

³⁰כך הבין הש"ך בס"ק יח את דעת הרמ"א